

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี สภาพแวดล้อมและการเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีความต่างกับความเป็นไทยโดยสิ้นเชิง จึงเป็นสาเหตุให้เกิดความเสื่อมโทรมในสังคมไทย และจากการที่ผู้วิจัยรับราชการครูซึ่งมีความใกล้ชิดกับนักเรียนมาก จึงเห็นความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละรุ่นที่ได้ให้การศึกษาและสั่งสอนอบรมมา โดยเฉพาะความเปลี่ยนแปลงด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนค่อนข้างเป็นไปในทางที่ลดลง ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะบุคลากรทางการศึกษา จึงได้ทำการศึกษาและวิจัยแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. ศึกษาปัญหาทางจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3
2. นำเสนอแนวทางการพัฒนาจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาปัญหาทางจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1 ศึกษาทฤษฎีของจริยธรรม ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ จากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง และสรุปทฤษฎีเพื่อวิจัย
 - 1.2 ศึกษาปัญหาจริยธรรม ตามมาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ใน 6 ด้าน ได้แก่ 1) มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ 2) มีความซื่อสัตย์สุจริต 3) มีความกตัญญูกตเวที 4) มีเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละเพื่อส่วนรวม 5) ประหยัดรู้จักใช้ทรัพย์สินของส่วนตนและ

ส่วนรวมอย่างคุ้มค่า 6) ภูมิใจความเป็นไทย เห็นคุณค่าภูมิปัญญาไทย นิยมไทย และดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย จาก ครู

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นทางจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาจริยธรรมนักเรียน

การวิจัยเรื่องแนวทางพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาโดยเจาะจงจำนวน 106 คน จากตัวแทนครูของโรงเรียนในอำเภอพรหมพิราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำนวน 53 แห่งๆ ละ 2 คน โดยเป็นครูที่ปรึกษา 1 คน และครูแนะแนวหรือครูฝ่ายปกครองอีก 1 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ใช้ค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลปัญหาที่เกิดขึ้นทางจริยธรรมของนักเรียน ใช้ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาทางจริยธรรมของนักเรียนและข้อมูลการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาจากขั้นตอนที่ 1 ที่มีปัญหา ระดับปานกลาง มาเป็นกรอบในการกำหนดแนวทาง เนื่องจากผลจากแบบสอบถามไม่มีปัญหาใดเลยที่มีระดับมาก

2. จัดกลุ่มเพื่ออภิปรายเป็น 2 กลุ่มโดยผู้ร่วมอภิปรายเป็นครูที่ตอบแบบสอบถามที่มีวิสัยทัศน์และคุณวุฒิสูง โดยอภิปรายถึงแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ในหัวข้อมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 โดยกลุ่ม 1 อภิปรายด้านคุณธรรมและจริยธรรม ส่วนกลุ่ม 2 อภิปรายด้านค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยอภิปรายหัวข้อที่มีปัญหาในระดับปานกลางเท่านั้น เนื่องจากผลการตอบแบบสอบถามไม่มีปัญหาใดเลยที่มีปัญหาในระดับมาก

3. รวบรวมข้อมูลจากการอภิปรายกลุ่ม แล้วนำมาสรุปเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนในอำเภอพรหมพิราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

สรุป

จากการสังเคราะห์เอกสารและจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด แสดงความคิดเห็น (ขั้นตอนที่ 1) สามารถนำมาสร้างเป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในอำเภอพรหมพิราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 ดังต่อไปนี้

จากกลุ่มตัวอย่าง 106 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากตัวแทนครูของโรงเรียนในอำเภอพรหมพิราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จำนวน 53 แห่งๆ ละ 2 คน ได้แก่ ครูที่ปรึกษา 1 คน และครูแนะแนวหรือครูฝ่ายปกครอง 1 คน สามารถสรุปความคิดเห็นได้ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา

สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย 39 คน คิดเป็นร้อยละ 36.80 เพศหญิง 67 คน คิดเป็นร้อยละ 67.63 โดยมีอายุ 31-40 ปี 9 คน คิดเป็นร้อยละ 8.49 อายุ 41-50 ปี 64 คน คิดเป็นร้อยละ 60.38 และอายุ 51-60 ปี 33 คน คิดเป็นร้อยละ 31.13 โดยมีวุฒิการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.78 ระดับปริญญาตรี 95 คน คิดเป็นร้อยละ 89.62 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี 7 คน คิดเป็นร้อยละ 6.60

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นทางจริยธรรมของนักเรียนในอำเภอพรหมพิราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง มีดังนี้ การมีวินัย มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ ได้แก่ การแต่งกายเรียบร้อยและถูกต้องตามระเบียบโรงเรียนและการมีมารยาทในการรับประทานอาหาร ความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่

ปฏิบัติตามระเบียบการสอบและไม่ลอกการบ้าน ไม่ลักขโมยทรัพย์สินของเพื่อนและผู้อื่น ไม่พูดโกหกและกล้ายอมรับความจริง รักษาคำพูดและปฏิบัติตามคำสัญญาที่ให้กับบุคคลอื่น และไม่เอาความคิดเห็นของผู้อื่นมาเป็นความคิดเห็นตนเอง ความกตัญญูทเวที ได้แก่ แสดงออกถึงความรักและเคารพพ่อแม่ผู้ปกครอง แสดงออกถึงความเคารพและเชื่อฟังครู อาจารย์ การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ผู้ปกครองและครูอาจารย์ และแสดงออกการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ชุมชนและครอบครัว ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ ได้แก่ รู้จักการให้เพื่อส่วนรวมและเพื่อผู้อื่น แสดงออกถึงการมีน้ำใจและชอบช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักแบ่งปันทรัพย์สินและสิ่งของให้แก่ผู้อื่น แสดงออกถึงความเสียสละต่อผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า และไม่เอาเปรียบหรือเบียดเบียนผู้อื่น ความประหยัด ได้แก่ รู้จักใช้ทรัพย์สินและสิ่งของของโรงเรียนอย่างประหยัด ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัดและรู้คุณค่า เข้าร่วมกิจกรรมประหยัดของโรงเรียน รู้จักใช้น้ำ ไฟฟ้า และสาธารณูปโภคของโรงเรียนและที่บ้านอย่างประหยัดและรู้คุณค่า และรู้จักการออมเงินและใช้เงินอย่างประหยัด และภูมิใจในความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย ได้แก่ แสดงออกถึงความรักชาติ ศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ ชอบเรียนรู้และสนใจในภูมิปัญญาไทยของท้องถิ่นของตน เรียนรู้และสนใจในศิลปวัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่นของตน สามารถเผยแพร่ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ และแสดงออกถึงความรักและความห่วงใยในศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาไทย

ปัญหาอยู่ในระดับน้อย มีดังนี้ การมีวินัย มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามตามหลักธรรมเบื้องต้นฯ ได้แก่ การมาโรงเรียนทันเวลา การร่วมปฏิบัติกิจกรรมหน้าเสาธงอย่างสม่ำเสมอ และการมีสัมมาคารวะและสุภาพอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ และความกตัญญูทเวที ได้แก่ การรู้จักตอบแทนบุญคุณหรือการแสดงออกถึงน้ำใจต่อผู้ที่มีพระคุณ

ตอนที่ 3 แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาจริยธรรมนักเรียน ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมเพื่อเป็นการนำเสนอแนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน สามารถสรุปความคิดเห็นได้ดังนี้

ด้านวินัย มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นฯ ได้แก่

1. ปลุกฝังให้นักเรียนมีวินัยในการแต่งกายให้เหมาะสมและถูกต้อง แต่ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากสภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว โรงเรียนจึงควรให้การสนับสนุนในการจัดหาเครื่องแต่งกายนักเรียนให้เพียงพอ

2. ผู้ปกครองส่วนใหญ่มักปล่อยให้เป็นที่ของครูในการอบรมสั่งสอนและปลุกฝังระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ นอกจากนี้การที่ผู้ปกครองเลี้ยงลูกแบบตามใจ ทำให้นักเรียนไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เอาแต่ใจตัวเอง ดังนั้นผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการสั่งสอนและอบรมให้นักเรียนมีระเบียบวินัยและปฏิบัติตามอยู่ในกฎระเบียบของสังคมส่วนรวมด้วย

3. ปัญหาด้านการไม่ตรงต่อเวลา มักเกิดจากนักเรียนต้องช่วยผู้ปกครองทำงานบ้านก่อน มาโรงเรียน ทำให้บางครั้งมาโรงเรียนสาย จึงควรแนะนำให้นักเรียนรู้จักวางแผนและจัดเวลาให้ถูกต้องเหมาะสม และครูทุกคนต้องติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด

4. ครูทุกคนควรร่วมกันในการปลูกฝังจิตสำนึกนักเรียนให้มีวินัยและความรับผิดชอบ และจัดกิจกรรมการฝึกระเบียบวินัยเพื่อสร้างวินัยให้กับนักเรียน

ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่

1. ส่งเสริมให้นักเรียนจัดทำสมุดบันทึกความดีเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนกระทำความดี

2. จัดกิจกรรมยกย่องชมเชยการทำความดีของนักเรียนเพื่อให้เป็นแบบอย่างและกระตุ้นให้นักเรียนคนอื่นได้ทำความดี

3. ครูควรปลูกฝังและสั่งสอนให้นักเรียนเห็นประโยชน์และโทษของการไม่ซื่อสัตย์ โดยการนำเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคมมาเป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจง่ายขึ้น

4. อบรมให้นักเรียนรู้จักการไม่โลภไม่อยากได้สิ่งของของผู้อื่นและพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่

ด้านความกตัญญูกตเวทิต์ ได้แก่

1. ผู้ปกครองควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงออกเรื่องความกตัญญูกตเวทิต์เพื่อให้นักเรียนถือเป็นแนวปฏิบัติ ส่วนครูก็ควรปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างกับนักเรียนในการแสดงความกตัญญูกตเวทิต์ และการตอบแทนต่อผู้ที่มีพระคุณ

2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมวันพ่อ วันแม่ เพื่อให้นักเรียนสำนึกในพระคุณพ่อแม่

3. จัดให้มีการอบรมธรรมะเพื่อส่งเสริมการรู้จักกตัญญูต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ

4. ปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักความกตัญญูกตเวทิต์ โดยการดูแลบุพการีอย่างสม่ำเสมอ

ด้านความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ ได้แก่

1. จัดให้มีหนังสือนิทานและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการมีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละไว้ให้นักเรียนอ่านให้มาก ๆ

2. ฝึกให้นักเรียนเป็นผู้ที่รู้จักการให้ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใดๆ

3. ปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักการเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังความสามารถและสติปัญญา โดยไม่จำเป็นต้องเสียสละด้วยกำลังทรัพย์เพียงอย่างเดียว

4. ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ดูแลน้อง หรือโครงการสัตรีเลี้ยงแสนรัก เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของนักเรียนให้มีความเมตตา

ด้านความประหยัด ได้แก่

1. สนับสนุนให้นักเรียนได้จัดทำบัญชีออมทรัพย์ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักความประหยัด และมีความภูมิใจในผลที่ได้จากการออมทรัพย์ รวมทั้งจัดกิจกรรมการออมทรัพย์ เพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของการประหยัดและการออมทรัพย์

2. จัดทำป้ายคำขวัญเกี่ยวกับการออมทรัพย์ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการออม

3. ปลุกฝังให้นักเรียนไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักใช้ของให้เหมาะสมกับความจำเป็น ความถูกต้องและสมวัย เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือเป็นสิ่งไม่เหมาะสมกับนักเรียน

4. ให้ความรู้กับนักเรียนในเรื่องการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแบบวิถีไทย ด้านภูมิใจในความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย ได้แก่

1. สนับสนุนให้นักเรียนนิยมใช้ของไทยและสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นของตนเอง

2. ปลุกฝังให้นักเรียนพูดภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านภาษาไทย เพื่อให้นักเรียนรักการอ่านภาษาไทย และใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง

3. ส่งเสริมให้นักเรียนได้แต่งกายด้วยผ้าไทย รวมถึงส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนสนใจและรักในดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย

4. ครูต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างกับนักเรียนด้วย นอกจากนี้ผู้ปกครองต้องดำเนินชีวิตประจำวันให้เป็นแบบอย่างกับลูก โดยการดำรงอยู่ในวิถีชีวิตแบบไทย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น สามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดกลุ่มอภิปรายเป็น 2 กลุ่มโดยอภิปรายเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน ในหัวข้อมาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 โดยกลุ่มที่ 1 อภิปรายด้านคุณธรรมและจริยธรรม ส่วนกลุ่มที่ 2 อภิปรายด้านค่านิยมที่พึงประสงค์ และจากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการอภิปรายกลุ่ม สามารถนำมาสรุปเพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนในอำเภอพรหมพิราม ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

1. การมีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตนตามหลักธรรมเบื้องต้นของศาสนาที่ตนนับถือ

1.1 การแต่งกายเรียบร้อยและถูกต้องตามระเบียบโรงเรียน

1.1.1 ปลุกฝังให้เด็กแต่งกายเรียบร้อยและถูกต้องตามระเบียบโรงเรียน โดยยกย่องนักเรียนที่แต่งตัวเรียบร้อยถูกต้องตามระเบียบโรงเรียน อาจมีการจัดการประกวดใน

แต่ละห้องและแต่ละชั้น หรือจัดนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยและให้รับผิดชอบช่วยกันดูแลเรื่อง การแต่งกายของเพื่อนในกลุ่ม และอาจมีคะแนนกลุ่มช่วยเสริมความสนใจ

1.1.2 ปัญหาเรื่องเด็กขาดแคลนทุนทรัพย์ โรงเรียนอาจให้การสนับสนุน โดยจัดกิจกรรมที่ช่วยน้อง ขอรับบริจาคจากนักเรียนชั้นโตที่ต้องเปลี่ยนชุดให้มีขนาดใหญ่ขึ้น แล้วนำมาบริจาคน้องๆ ที่ขาดแคลนหรือหาการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

1.1.3 ส่งเสริมให้มีการกระทำที่เป็นแบบอย่างจากรุ่นพี่ของโรงเรียน และ ครูก็ควรแต่งกายเรียบร้อยเพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีด้วย

1.2 การมีมารยาทในการรับประทานอาหาร

1.2.1 มีการสอนมารยาทโดยยกตัวอย่างเป็นละครหรือสารคดีเกี่ยวกับ มารยาทเพื่อให้เด็กคุ้นเคยและมองเห็นภาพสถานการณ์ที่แสดงถึงมารยาทในการรับประทานอาหาร

1.2.2 ฝึกมารยาทการรับประทานอาหารตั้งแต่อายุยังน้อยอย่างสม่ำเสมอ ให้อุ่นใจดูรุ่นพี่เป็นตัวอย่าง และจัดกิจกรรมการรับประทานอาหารร่วมกันระหว่างนักเรียน ทุกชั้นเรียน

2. ความซื่อสัตย์สุจริต

2.1 ปฏิบัติตามระเบียบการสอนและไม่ลอกการบ้าน

2.1.1 ตั้งโจทย์หลายๆชุด ไม่ใช่แบบฝึกหัดเดียวกัน เป็นการฝึกและ สอนให้เด็กมีความซื่อสัตย์และไม่ลอกการบ้านกัน ในการสอบอาจจัดข้อสอบแบบสลับข้อและ คำตอบ หากมีการลอกกันก็จะเห็นได้ชัด แล้วค่อยๆ สอนนักเรียนให้เห็นถึงความซื่อสัตย์และให้ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง

2.1.2 ถ้าเด็กทำการบ้านไม่ได้หรือไม่เข้าใจ ให้จัดกลุ่มเพื่อน ๆ สอนกันเองก่อน และฝึกให้คิดด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องลอกการบ้านกัน หากยังไม่เข้าใจให้ครูสอน เป็นรายบุคคล

2.2 ไม่ลักขโมยทรัพย์สินของเพื่อนและผู้อื่น

2.2.1 แสดงให้เห็นถึงโทษของการลักขโมยและผิดศีล อาจยกตัวอย่าง จากข่าวสำคัญต่างๆ

2.2.2 มีการยกย่องชมเชยเมื่อมีการทำความดี เช่น เก็บของได้ก็ส่งคืน เจ้าของ และส่งเสริมให้มีสมุดสะสมความดี เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนชอบที่จะทำความดี

2.2.3 อบรมให้นักเรียนรู้จักพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ ไม่โลภ ไม่อยากได้ ของผู้อื่น

2.3 ไม่พูดโกหกและกล้ายอมรับความจริง

2.3.1 ครูและผู้ปกครองต้องยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก เพื่อให้เด็กกล้าพูดความจริงและยอมรับความจริง โดยไม่ต้องกลัวความผิดจนต้องพูดโกหก

2.3.2 ยกย่องคนที่พูดความจริงและยอมรับความจริงเพื่อให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดี

2.3.3 ครูและผู้ปกครองต้องปฏิบัติให้เห็นเป็นตัวอย่าง และสอนเรื่องโทษของการโกหก โดยยกตัวอย่างจากสังคมหรือข่าวให้เห็นจริงหรือทำละครหรือนิทานสอนเด็กก็ได้

2.4 รักษาคำพูดและปฏิบัติตามคำสัญญาที่ให้กับบุคคลอื่น

2.4.1 ให้เด็กในชั้นมีข้อปฏิบัติที่เป็นสัญญาส่วนรวมและให้ปฏิบัติซึ่งกันและกันจนเป็นนิสัย

2.4.2 ผู้ปกครองต้องฝึกเด็กโดยมีสมุดจดข้อสัญญาที่เด็กให้ไว้กับผู้ปกครอง เมื่อเด็กทำได้ตามสัญญาก็ให้ชมเชยจนเป็นนิสัย และยกตัวอย่างบุคคลที่รักษาคำพูดและมีข้อดีให้เด็กเห็น

2.4.3 ครูควรมีคำชมเชยเมื่อเด็กทำตามคำสัญญาได้เพื่อให้เด็กมีกำลังใจในการรักษาคำพูด อีกทั้งผู้ปกครองและครูต้องรักษาสัญญาที่ให้กับเด็กเพื่อให้เด็กทำตาม

2.5 ไม่เอาความคิดเห็นของผู้อื่นมาเป็นความคิดเห็นของตนเอง

2.5.1 สอนถึงข้อเสียของการลอกความคิดของคนอื่นมาเป็นของตน เช่น หากลอกความคิดเห็นของคนอื่นมาก็จะไม่มีความคิดเห็นในเรื่องนั้น อาจทำข้อสอบหรือสอบสัมภาษณ์งานไม่ได้

2.5.2 จัดเวทีให้เด็กกล้าแสดงความคิดเห็นโดยไม่ต้องกลัวครู แล้วสอนว่าสิ่งที่เด็กคิดถูกหรือผิด แต่ไม่ตำหนิเด็กจนเด็กไม่กล้าแสดงออก

2. ความกตัญญูกตเวที

2.1 แสดงออกถึงความรักและเคารพพ่อแม่ผู้ปกครอง

2.1.1 จัดกิจกรรมวันพ่อ วันแม่ ให้เด็กสำนึกในพระคุณของพ่อแม่ และปลูกฝังให้เด็กกตัญญูต่อพ่อแม่ โดยมีสมุดสะสมคะแนนความดีที่กระทำต่อพ่อแม่

2.1.2 ครูและผู้ปกครองต้องปฏิบัติเป็นตัวอย่างแก่เด็ก เพื่อให้เด็กปฏิบัติตาม

2.1.3 จัดอบรมธรรมะเพื่อส่งเสริมให้เด็กกตัญญูต่อพ่อแม่ และยกย่องเชิดชูลูกที่มีความกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ เพื่อให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่าง

2.2 แสดงออกถึงความเคารพและเชื่อฟังครูอาจารย์

2.2.1 ครูควรให้ความรักและไว้วางใจเด็ก ไม่ควรดุเด็กจนเกินไป เพื่อให้เด็กเคารพเชื่อฟัง

2.2.2 ปลุกฝังให้เด็กเห็นถึงความปรารถนาดีของครูในการสั่งสอนเด็ก เพื่อให้เด็กเคารพและเชื่อฟังครูอาจารย์ รวมทั้งผู้ปกครองควรช่วยอบรมเด็กในเรื่องนี้ด้วย

2.3 การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ผู้ปกครองและครูอาจารย์

2.3.1 ครูและผู้ปกครองควรปฏิบัติเป็นตัวอย่างแก่เด็ก และยกตัวอย่างและยกย่องเชิดชูบุคคลที่เชื่อฟังพ่อแม่และครูอาจารย์ ให้เด็กเห็นอย่างสม่ำเสมอ

2.3.2 จัดอบรมธรรมะหรือสอนเรื่องการเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่และครูเป็นประจำ

2.4 แสดงออกการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ชุมชน และครอบครัว

2.4.1 พ่อแม่และครูปฏิบัติเป็นตัวอย่างแก่เด็ก และยกย่องเชิดชูคนดีในสังคม และสอนให้เด็กปฏิบัติตามโดยชี้ให้เห็นประโยชน์ของการเป็นคนที่ดีของสังคมและครอบครัว

2.4.2 จัดกิจกรรมประกวดคนดีของชั้นเรียน โดยให้เพื่อนนักเรียนในชั้น ครู และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพิจารณาการให้รางวัลด้วย

2.4.3 จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พัฒนาสังคมและชุมชน เช่น ช่วยเก็บขยะในชุมชน

3. ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเสียสละ

3.1 รู้จักการให้เพื่อส่วนรวมและเพื่อผู้อื่น

3.1.1 ครูและผู้ปกครองแสดงให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่างในการให้อย่างสม่ำเสมอ

3.1.2 จัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ ต่อชุมชน เพื่อให้เด็กรู้จักให้เพื่อส่วนรวม

3.1.3 จัดให้มีนิทานที่แสดงข้อดีของการให้ และยกย่องเชิดชูผู้ที่ทำประโยชน์ต่อส่วนรวม

3.2 แสดงออกถึงการมีน้ำใจและขอความช่วยเหลือผู้อื่น

3.2.1 ปลุกฝังให้เด็กในชั้นเดียวกันมีการช่วยเหลือและมีน้ำใจต่อกัน และมีสมุทสะสมความดี เมื่อเด็กช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และยกย่องเชิดชูเด็กที่ช่วยเหลือผู้อื่น

3.2.2 จัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ช่วยน้อง หรือช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อปลุกฝังจิตสำนึกที่ดี

3.3 รู้จักแบ่งปันทรัพย์สินและสิ่งของให้แก่ผู้อื่น

3.3.1 จัดให้มีนิทานหรือละครที่แสดงถึงประโยชน์ของการแบ่งปันและการช่วยเหลือผู้อื่น

3.3.2 ปลุกฝังให้เด็กรู้จักแบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้หรือของเล่นแก่ผู้อื่น โดยจัดโครงการบริจาคเงินและสิ่งของแก่ผู้เดือดร้อน เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักแบ่งปันจนเป็นนิสัย

3.3.3 มีสมุดสะสมความดีเมื่อเด็กแบ่งปันสิ่งของแก่ผู้อื่น และยกย่องผู้ที่ชอบแบ่งปันผู้อื่น

3.4 แสดงออกถึงความเสียสละต่อผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า

3.4.1 ยกย่องเชิดชูผู้เสียสละให้เด็กชื่นชม

3.4.2 ปลุกฝังให้เด็กรู้จักเสียสละให้แก่ผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า โดยยกตัวอย่างข่าวหรือเหตุการณ์จริงในสังคมเพื่อให้เด็กเข้าใจ

3.4.3 มีนิทานเกี่ยวกับการเสียสละให้เด็กอ่าน เช่น ในหลวงซึ่งเสียสละที่ดินส่วนพระองค์เพื่อให้มีการผันน้ำเข้าในโครงการแก้มลิง เพื่อบรรเทาปัญหาน้ำท่วมให้แก่พสกนิกร

3.5 ไม่เอาเปรียบหรือเบียดเบียนผู้อื่น

3.5.1 พ่อแม่และครูควรปฏิบัติให้เด็กเห็นเป็นตัวอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งปลุกฝัง อบรมและสั่งสอนให้เด็กเห็นว่าการเอาเปรียบและเบียดเบียนกันเป็นสิ่งไม่ดี จึงไม่ควรปฏิบัติ

3.5.2 ยกตัวอย่างผลกรรมของผู้ที่เอาเปรียบผู้อื่นได้รับ จากเหตุการณ์ปัจจุบันให้เด็กเห็น

กลุ่มที่ 2 ด้านค่านิยมที่พึงประสงค์

1. ความประหยัด

1.1 รู้จักใช้ทรัพย์สินและสิ่งของของโรงเรียนอย่างประหยัด

1.1.1 ครูควรปฏิบัติเป็นตัวอย่างและปลุกฝังให้รู้คุณค่าและการประหยัดของใช้ในโรงเรียน

1.1.2 จัดบอร์ดแสดงค่าใช้จ่ายของโรงเรียนให้นักเรียนตระหนักและรณรงค์การประหยัด

1.1.3 มีการจัดแข่งขันว่าชั้นเรียนไหนมีการประหยัดทรัพย์สินของโรงเรียนได้มากที่สุด

- 1.2 ใช้อุปกรณ์การเรียนอย่างประหยัดและรู้คุณค่า
- 1.2.1 ครูควรปฏิบัติเป็นตัวอย่างและปลูกฝังให้รู้จักคุณค่าและประหยัดอุปกรณ์การเรียน
- 1.2.2 จัดกิจกรรมให้นักเรียนนำอุปกรณ์การเรียนที่เหลือใช้มาประดิษฐ์ให้มีคุณค่าขึ้น
- 1.3 เข้าร่วมกิจกรรมประหยัดของโรงเรียน
- 1.3.1 จัดกิจกรรมรณรงค์ให้รู้ถึงประโยชน์ของการประหยัดอย่างต่อเนื่อง และมีรางวัลเป็นเครื่องจูงใจเมื่อนักเรียนสามารถทำกิจกรรมประหยัดอย่างสัมฤทธิ์ผล (อาจเป็นการประกวดชั้นเรียนประหยัด) อีกทั้งครูควรปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนด้วย
- 1.3.2 ให้นักเรียนศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.3.3 ให้นักเรียนส่งคำขวัญเกี่ยวกับการประหยัดเข้าประกวดและจัดทำป้ายคำขวัญเพื่อติดตามห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน
- 1.4 รู้จักใช้น้ำ ไฟฟ้า และสาธารณูปโภคของโรงเรียนและที่บ้านอย่างประหยัดและรู้คุณค่า
- 1.4.1 ครูและผู้บริหารควรปลูกฝังการประหยัดและปฏิบัติเป็นตัวอย่างแก่เด็ก
- 1.4.2 รณรงค์การประหยัดพลังงานอย่างสม่ำเสมอ โดยจัดบอร์ดแสดงการใช้ไฟฟ้า, น้ำ และสาธารณูปโภค รวมถึงค่าใช้จ่ายก่อนและหลังการรณรงค์ประหยัดพลังงาน
- 1.4.3 จัดกิจกรรมแข่งขันลดการใช้พลังงานในชั้นเรียน และจัดบอร์ดแสดงตัวอย่างการประหยัดพลังงานและวิธีการต่างๆ เช่น ปิดไฟเมื่อไม่ใช้, ปิดน้ำเวลาแปรงฟัน ฯลฯ
- 1.5 รู้จักการออมเงินและใช้เงินอย่างประหยัด
- 1.5.1 จัดกิจกรรมส่งเสริมการออมเงิน เพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการประหยัดและการออมทรัพย์ โดยจัดให้มีธนาคารและสหกรณ์ในโรงเรียนให้นักเรียนฝึกเก็บออมเงิน
- 1.5.2 ส่งเสริมให้นักเรียนทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อให้ตระหนักและฝึกหัดการประหยัด
- 1.5.3 ปลูกฝังให้นักเรียนไม่ฟุ้งเฟ้อและใช้ของใช้ให้เหมาะสมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.5.4 จัดประกวดคำขวัญเกี่ยวกับการออมและติดป้ายคำขวัญต่างๆ ตามห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการออมเงิน

2. ภูมิใจในความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย

2.1 แสดงออกถึงความรักชาติ และดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย

2.1.2 ครูและผู้ปกครองต้องดำเนินชีวิตและแสดงออกเป็นตัวอย่างแก่เด็ก

2.1.2 จัดกิจกรรมที่แสดงถึงความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อให้เด็กซึมซับสู่จิตใจ เช่นจัดบอร์ดแสดงความสำคัญและเรื่องราวในวันสำคัญของทั้ง 3 สถาบัน

2.1.3 จัดประกวดภาพวาด, เรียงความ, คำขวัญเกี่ยวกับสถาบันทั้ง 3 เพื่อให้เด็กสนใจในเนื้อหาที่จะนำมาซึ่งสิ่งที่จะประกวด

2.1.4 จัดให้มีหนังสือและสื่อชนิดต่างๆ ที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันทั้ง 3 เพื่อให้นักเรียนรู้คุณค่าและมีจิตสำนึกรักและเคารพในสถาบันทั้ง 3

2.2 ชอบเรียนรู้และสนใจในภูมิปัญญาไทยของท้องถิ่นของตน

2.2.1 จัดทัศนศึกษาในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของตนเอง

2.2.2 จัดกิจกรรมในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นสอดแทรกในวิชาต่างๆ ที่นักเรียนเรียนเพื่อให้เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาของท้องถิ่นตนเอง

2.2.3 จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการฝึกสอนเด็กให้มีความรู้และความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดให้มีการประกวดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้

2.3 เรียนรู้และสนใจในศิลปวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นของตน

2.3.1 ครูและผู้ปกครองต้องปฏิบัติให้เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนด้วย

2.3.2 ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนรักในดนตรีไทยและนาฏศิลป์ไทย

2.3.3 ปลุกฝังให้นักเรียนมีการพูด อ่าน เขียน และใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

2.3.4 จัดกิจกรรมในวันสำคัญทางประเพณีต่างๆ ให้เด็กได้เรียนรู้และปฏิบัติด้วยตนเอง

2.4 สามารถเผยแพร่ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

2.4.1 จัดให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการฝึกสอนเด็กให้มีความรู้และความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้เด็กสามารถเผยแพร่ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นได้

2.4.2 จัดให้มีการประกวดการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ หรือทำเป็นสินค้าชุมชนเพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาของท้องถิ่นตนเอง

2.4.3 จัดกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กสามารถอธิบายเพื่อเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองได้

2.5 แสดงออกถึงความรักและหวงแหนในศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และ
ภูมิปัญญาไทย

2.5.1 จัดประกวดเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาไทย
เช่น การทำกระทง

2.5.2 จัดทัศนศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและ
ภูมิปัญญาไทย เพื่อให้เด็กเห็นคุณค่าและรักในความเป็นไทย

2.5.3 ส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนนิยมใช้ของไทยและสินค้าที่ผลิตใน
ท้องถิ่นของตนเอง และส่งเสริมให้ครูและนักเรียนแต่งกายด้วยผ้าไทย อีกทั้งครูและผู้ปกครอง
ต้องดำเนินชีวิตประจำวันให้เป็นแบบอย่างกับนักเรียน โดยดำรงอยู่ในวิถีแบบไทย

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาทางจริยธรรมของนักเรียน ตามมาตรฐานการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และ
ค่านิยมที่พึงประสงค์ ใน 6 ด้าน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง การที่ผลการตอบแบบสอบถาม
ออกมาเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าครูผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่าปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้น
ยังไม่ใช่ปัญหาที่รุนแรง เนื่องจากนักเรียนที่มีปัญหามีเพียงบางกลุ่ม ซึ่งเป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับ
นักเรียนส่วนใหญ่ แต่ในทัศนะของผู้วิจัยคิดว่า ถึงแม้ปัญหาทางจริยธรรมที่เกิดขึ้นจะเกิด
ขึ้นกับนักเรียนส่วนน้อย แต่ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหาที่รุนแรงขึ้นและขยายวงกว้างไปยัง
นักเรียนส่วนใหญ่ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอแนวทางพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนในอำเภอ
พรหมพิราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 จากการสอบถามความคิดเห็น
ของผู้ตอบแบบสอบถามและการจัดกลุ่มอภิปรายเพื่อหาแนวทางพัฒนาจริยธรรมนักเรียน
โดยสรุปความคิดเห็นแล้ว ได้ผลการวิจัยซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของนักการศึกษา
และผู้ทำการวิจัยหลายท่าน เช่น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2527 : 6)
กระทรวงศึกษาธิการ (2527 : 15 – 32) บรรเทา กิตติศักดิ์ (ม.ป.ป. : 56 – 57) พระธรรมปิฎก
(ประยูร ปยุตโต, 2542 : 118) พุทธศาสนิกชน (2505 : 199) เพ็ญสิริ จีระเดชากาล (2539 : 41)
สถาบันข่าวสารและการศึกษาอิสลาม (The Institute of Islamic Information and Education)
สภา มาลากุล ณ อยุธยา (อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2529 : 46) สมพงษ์ จิตระดับ
(2530 : 164) สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 177 – 178) สาโรช บัวศรี (2527 : 59 – 63) แสง
จันทร์งาม (อ้างถึงในกรมการศาสนา, 2534 : 13 – 14) สำเร็จ เฉลิมเผ่า (2527 : 18 – 19) และ
เอกวิทย์ ณ ถลาง (อ้างถึงใน สมพงษ์, 2530 : 164 – 165) อำนวย ทะพิงค์แก และชยันต์
วรรณนะภูติ (2522 : 208) ดังนี้

ด้านวินัย มีความรับผิดชอบและปฏิบัติตามหลักธรรมเบื้องต้นของ ศาสนาที่ตนนับถือ ได้แก่ ควรปลูกฝังให้นักเรียนมีวินัยในเรื่องการแต่งกายให้เหมาะสมและ ถูกต้อง สอดคล้องกับความคิดเห็นของ สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 177 – 178) กล่าวว่า ควรส่งเสริมการสร้างวินัยในเรื่องการปกครอง การเคารพกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย นอกจากนี้ ผู้ปกครองส่วนใหญ่มักปล่อยให้เป็นที่ของครูในการอบรมสั่งสอน และปลูกฝังระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อ ครูทุกคนควรร่วมกันในการปลูกฝังจิตสำนึกนักเรียน ให้มีวินัยและความรับผิดชอบต่อ ครูทุกคนต้องร่วมมือกันในการติดตามดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างใกล้ชิด และ จัดกิจกรรมการฝึกระเบียบวินัยเพื่อสร้างวินัยให้กับนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สภา มาลากุล ณ อยุธยา (อ้างถึงใน ธวัชชัย ชัยจิรฉายากุล, 2529 : 46) เชื่อว่าครูในโรงเรียน เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปลูกฝังจริยธรรมให้แก่ นักเรียน และได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้ว่า จริยธรรมไม่ใช่สิ่งที่ได้มาแต่กำเนิด แต่เป็นเรื่องที่จะต้องเรียนรู้ ที่ละเล็กทีละน้อย ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ เด็กเรียนรู้สิ่งเหล่านี้ได้ด้วยตนเอง และ ด้วยการกระทำของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ ทุกคนโดยเฉพาะคุณนั้น นับได้ว่ามีความสำคัญต่อการปลูกฝัง จริยธรรมให้แก่เด็กเป็นอย่างยิ่ง สังคมโดยทั่วไปมักจะฝากความหวังในเรื่องการส่งเสริม จริยธรรมไว้กับโรงเรียน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีความสามารถและเป็นแบบอย่างที่ดีด้านจริยธรรม ซึ่งโรงเรียนทั้งในอดีตและปัจจุบันต่างยอมรับหน้าที่ในการส่งเสริมจริยธรรมด้วยความเต็มใจ และสอดคล้องกับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการ ประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 34) กล่าวว่า กำหนดให้โรงเรียนในสังกัดส่งเสริมจริยธรรม ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขให้กับนักเรียนดังนี้ ความรับผิดชอบต่อ ได้แก่ ความมุ่งมั่น ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพากเพียร ละเอียดยรอบคอบ ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ เคารพกฎระเบียบ มีวินัยในตนเอง ความตรงต่อเวลาและการยอมรับผลการกระทำของตนเอง เสมอ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ สำเร็จ เฉลิมเผ่า (2527 : 18 – 19) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมจริยธรรมของโรงเรียนไว้ดังนี้ โรงเรียนมีภาระหน้าที่อย่างสำคัญโดยตรงต่อ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เยาวชนของชาติซึ่งจะเป็นสมาชิกของสังคมในภายภาคหน้า และเป็นบ้านแห่งที่สองของนักเรียน มีหน้าที่คอยอบรมสั่งสอน ปลูกฝังลักษณะนิสัยการมี คุณธรรมจริยธรรมที่ดีให้ติดตัวเด็กต่อไป การเรียนการสอนในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรมจะ ได้ผลอย่างแท้จริงหรือไม่นั้น จึงเป็นผลมาจากการจัดการบริหารโรงเรียนที่จะสอน ส่งเสริมและ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมอย่างถาวร อำนวย ทะพิงค์แก และ ชัยนันท วรรณนะภุติ (2522 : 208) เสนอแนวคิดไว้ว่าจะต้องปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการสอนเสียใหม่ โดยควรจะมีการเพิ่ม หลักสูตรทางด้านนี้ให้มากขึ้นและให้สอดคล้องประสานกันทุกวิชา ซึ่งหมายความว่า การสอน จริยธรรม ไม่ใช่ตกเป็นภาระของครูผู้สอนวิชาหน้าที่ศีลธรรมแต่เพียงผู้เดียว ผู้สอนวิชาอื่นก็มี หน้าที่ในการส่งเสริมจริยธรรมให้แก่ นักเรียนเช่นกัน เช่นเดียวกับที่ บรรเทา กิตติศักดิ์ (ม.ป.ป. : 56 – 57) ได้สรุปการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนไว้ว่า มีหลักที่ควรยึดถือ

อยู่ 3 ประการ คือ 1) ต้องให้มีการปฏิบัติมากกว่าการเรียนแต่เนื้อหาวิชา 2) จริยธรรมจะต้องสอนในทุกระดับชั้นและสอดแทรกอยู่ในทุกวิชาอย่างสม่ำเสมอโดยถือว่าเป็นหน้าที่ของครูทุกคน 3) การประพฤติและการปฏิบัติตัวของครูผู้สอนจะต้องสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการปลูกฝังและพัฒนาแก่นักเรียน และการส่งเสริมจริยธรรมในรูปของหลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) ต้องสร้างความสนใจของนักเรียนไปที่บรรยากาศหรือสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่มีผลต่อการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน เช่น การให้เด็กร่วมทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นหลักสูตรแฝงที่เด็กได้เรียนรู้จากสิ่งที่ครูไม่ได้ตั้งใจจะให้เกิดขึ้นโดยตรง แต่เป็นผลมาจากการปฏิบัติของครูในระบบโรงเรียน เช่น ความรักใคร่ ความสามัคคีของคณะครู ความสุภาพเรียบร้อยในทางวาจาของครู ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคณะครูในโรงเรียน นอกจากนี้การที่ผู้ปกครองเลี้ยงลูกแบบตามใจ ทำให้นักเรียนไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบเอาแต่ใจตัวเอง ดังนั้น ผู้ปกครองจึงควรมีส่วนร่วมในการสั่งสอนและอบรมให้นักเรียนมีระเบียบวินัย ปฏิบัติตนอยู่ในกฎระเบียบของสังคมส่วนรวมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเพ็ญสิริ จีระเศกกุล (2539 : 41) ได้กล่าวถึงวิกฤตทางจริยธรรมในสังคมไทยที่เกิดขึ้นทั่วไป และนับวันจะทวีความรุนแรงขึ้นว่า สถาบันทุกสถาบัน องค์กรทุกองค์กรในสังคมต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะรับผิดชอบต่อปัญหาจริยธรรมในสังคม

ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ ควรส่งเสริมให้นักเรียนจัดทำสมุดบันทึกความดีเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนกระทำความดี จัดกิจกรรมยกย่องชมเชยการทำความดีของนักเรียน เพื่อให้เป็นแบบอย่างและกระตุ้นให้นักเรียนคนอื่นได้ทำความดี อบรมให้นักเรียนได้รู้จักการไม่โลภ ไม่อยากได้สิ่งของของผู้อื่น และพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ สอดคล้องกับความคิดเห็นของสมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 177) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทางด้านจิตใจ น้ำใจและศีลธรรม ดังนี้ จัดทำโครงการประกาศเกียรติคุณและมอบรางวัลแก่นักเรียนที่มีความประพฤติดี และการคัดเลือกผู้นำนักเรียนด้านจริยธรรม สอดคล้องกับความคิดเห็นของ สาโรช บัวศรี (2527 : 59 – 63) ได้กล่าวถึงการดำเนินการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนกระทำได้โดยมีแผนงานควบคุมความประพฤติ ผู้ใดประพฤติผิดจริยธรรมจะต้องมีการลงโทษให้สมควรแก่กรณีอย่างเคร่งครัด ส่วนผู้ใดที่ประพฤติดีเด่นในด้านจริยธรรมต้องได้รับการยกย่องสรรเสริญ ซึ่งเอกวิทย์ ณ ถลาง (อ้างถึงใน สมพงษ์, 2530 : 164 – 165) ได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมให้นักเรียนในวัย 6 – 12 ขวบ ไว้ดังนี้ ให้เด็กได้อยู่ใกล้ชิดตัวอย่างที่ดีเพื่อที่เด็กจะสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติตาม แสวงหาแบบอย่างวัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อขัดเกลาความคิดของเด็กให้มีความประณีตและพัฒนาจริยธรรม นอกจากนี้กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2527 : 6) ได้เสนอแนะวิธีการส่งเสริมจริยธรรมว่ามีวิธีดำเนินการดังนี้ แนวทางในการสอนสามารถกระทำได้โดยการนำบุคคลมาเป็นตัวอย่าง หรือเป็นแบบอย่างให้นักเรียนได้ปฏิบัติตาม รวมทั้งครูควรปลูกฝังและสั่งสอนให้นักเรียนเห็นประโยชน์และโทษของการไม่ซื่อสัตย์ โดยการนำเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคมมาเป็นตัวอย่างให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจง่ายขึ้น

สอดคล้องกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2527 : 15 – 32) ได้เสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมภายในโรงเรียนไว้ในแผนพัฒนาจริยศึกษา ดังนี้ ครูควรนำข่าวอาชญากรรมหรือข่าวแปลกๆ มาวิจารณ์ วิเคราะห์ ประกอบการเรียนการสอนจริยธรรม และส่งเสริมให้นักเรียนได้รู้จักการวิเคราะห์วิจารณ์สภาพสังคมที่จะนำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางจริยธรรม

ด้านความกตัญญูกตเวที ได้แก่ การส่งเสริมการจัดกิจกรรมวันพ่อ วันแม่ เพื่อให้ นักเรียนสำนึกในพระคุณพ่อแม่ รวมทั้งควรปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักความกตัญญูกตเวที โดยการดูแลบุพการีอย่างสม่ำเสมอ และผู้ปกครองควรเป็นแบบอย่างในการแสดงออกเรื่องความกตัญญูกตเวทีเพื่อให้นักเรียนถือเป็นแนวปฏิบัติ นอกจากนี้ครูควรปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างกับนักเรียนในการแสดงความกตัญญูกตเวทีและการตอบแทนต่อผู้ที่มีพระคุณ และจัดให้มีการอบรมธรรมะเพื่อส่งเสริมการรู้จักกตัญญูต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคำสอนของศาสนาอิสลามที่สอนชาวมุสลิม ให้ยึดมั่นในพระผู้เป็นเจ้าและปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า เช่น มั่นคง อดทน ให้อภัย ให้ทานทั้งในยามที่อุดมสมบูรณ์และในยามทุกข์ยาก ไม่โกรธ รักความยุติธรรมและถ่อมตน ชาวมุสลิมที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม เริ่มจากครอบครัว ได้แก่ บิดามารดา สามีภรรยาและบุตรธิดา ไปสู่สังคมภายนอก คือ ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน มิตรสหาย เด็กกำพร้า หิงหม้าย ชุมชนที่ขาดแคลน ชาวมุสลิมอื่นๆ มวลมนุษยและสัตว์ต่าง ๆ ทั่วโลก วิธีการที่จะพัฒนาคุณธรรมของชาวมุสลิม คือ มีศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าและคำสอนของพระองค์ สวดมนต์ภาวนาและปฏิบัติตนตามคำสอนอย่างเคร่งครัดทั้งในครอบครัวและในสังคมภายนอก และจะต้องปฏิบัติตั้งแต่เป็นทารกจนถึงสิ้นอายุขัย และคำสอนของพระธรรมปิฎก (ประยูรค์ ปยุตโต, 2542 : 118) กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมในสังคมไทยไว้ว่า สิ่งที่สังคมไทยต้องการอย่างมาก คือ พลังทางจริยธรรมที่ยึดเหนี่ยวผู้คนให้สัมพันธ์ต่อกันด้วยความเกื้อกูลและร่วมกันสร้างสังคมไทยให้น่าอยู่...” และนอกจากนั้นยังกล่าวถึงการส่งเสริมจริยธรรมเพื่อรับมือกับปัญหาของยุคโลกาภิวัตน์ สรุปได้ว่าจริยธรรมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตและสังคมในยุคที่คนร่ำร้องถึงจริยธรรม ในสภาพสังคมที่เสื่อมโทรมทางจิตใจจำเป็นต้องเร่งรัดการส่งเสริมจริยธรรมและพัฒนาจิตใจเป็นพิเศษ รวมถึงการพัฒนาจริยธรรมชนิดที่ต้องเตรียมรับมือไว้ให้พร้อมกับการพัฒนายุคใหม่ที่กำลังจะมาถึงพร้อมๆ กับความเจริญทางวัตถุต่างๆ ที่กำลังจะตามมาในอนาคต นอกจากนี้ แสง จันทร์งาม (อ้างถึงในกรมการศาสนา, 2534 : 13 – 14) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียน ดังนี้ ครูสอนจริยธรรมต้องศึกษาค้นคว้าเนื้อหาของจริยธรรมจนเกิดความซาบซึ้งเพื่อโน้มน้าวจิตใจเด็กให้เกิดความสนใจ และครูควรกระทำตนให้เป็นแบบอย่างเพื่อสร้างความศรัทธาให้แก่เด็กและเรียนรู้สภาพส่วนตัวของนักเรียนเท่าที่จะสามารถทำได้

ด้านความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ได้แก่ ควรจัดหนังสือ นิตาน และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการมีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ เสียสละไว้ให้นักเรียนอ่านให้มากๆ สอดคล้องกับความคิดเห็นของ สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 47 – 48) ได้กล่าวถึง แนวทางของการจัดกิจกรรมนักเรียนดังนี้ ควรใช้สื่อประกอบ นอกจากนี้ ควรฝึกให้นักเรียนเป็นผู้ที่รู้จักการให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ควรปลูกฝังให้นักเรียนรู้จัก การเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นตามกำลังความสามารถและสติปัญญา ไม่จำเป็นต้องเสียสละด้วย กำลังทรัพย์เพียงอย่างเดียว และส่งเสริมการจัดกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน พี่ดูแลน้อง หรือ โครงการสัตว์เลี้ยวแสนรัก เพื่อเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 34) กล่าวว่า กำหนดให้ โรงเรียนในสังกัดส่งเสริมจริยธรรมที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขให้กับนักเรียนดังนี้ ความไม่เห็นแก่ตัว ได้แก่ การแบ่งปัน ความปรารถนาดี เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า ส่วนตน ความเมตตากรุณาและความกตัญญูแก่เวท

ด้านความประหยัด ได้แก่ ควรมีการสนับสนุนให้นักเรียนได้จัดทำบัญชีออมทรัพย์ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักประหยัดและมีความภูมิใจในผลที่ได้จากการออมทรัพย์ จัดกิจกรรม การออมทรัพย์เพื่อให้นักเรียนได้เห็นคุณค่าของการประหยัดและการออมทรัพย์ ให้ความรู้กับ นักเรียนในเรื่องการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแบบวิถีไทย ซึ่งสอดคล้องกับ ความคิดเห็นของ สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 48) ได้กล่าวถึงหลักการของการสร้างกิจกรรม นักเรียนคือ นักเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่สุดในการจัดกิจกรรม กิจกรรมสามารถพัฒนาการเรียนรู้ คุณสมบัติ เจตคติของผู้เรียนได้ และกิจกรรมต้องมีสาระความรู้และความน่าสนใจ ซึ่งสอดคล้อง กับความคิดเห็นของ มนัส รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (อ้างถึงใน จินดา สิทธิฤทธิ์, 2523 : 18) ดังนี้ กิจกรรมควรมีสภาพเหมาะสมกับวัยและสภาพแวดล้อมมีการปฏิบัติสม่ำเสมอ คณะครูและ ผู้ปกครองนักเรียนควรร่วมมือกัน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรร่วมมือปรึกษาหารือกันเพื่อร่วม แก้ปัญหาและอุปสรรค และควรมีการยกย่อง ลงโทษ ชมเชยหรือให้รางวัลควบคู่กันไป นอกจากนี้ควรจัดทำป้ายคำขวัญเกี่ยวกับการออมทรัพย์เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนมี จิตสำนึกในการออมทรัพย์และปลูกฝังให้นักเรียนไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักใช้ของให้เหมาะกับความเป็น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ก่องแก้ว เจริญอักษร (2522 : 46 – 48) ได้กล่าวถึงแนวทาง การสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมจริยธรรม ดังนี้ จัดป้ายแสดง คติธรรม คำขวัญทางศาสนา ปรัชญาคุณธรรม ติดประกาศให้นักเรียนเห็นชัดเจน และ แนวความคิดเห็นของ สมพงษ์ จิตระดับ (2530 : 177 – 178) ได้กล่าวถึงการจัดสภาพ สิ่งแวดล้อมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนไว้ดังนี้ จัดป้ายนิเทศเพื่อสนับสนุนผู้ทำความดีของ โรงเรียน และการติดป้ายคำขวัญหรือคำนิยามที่นักเรียนส่วนใหญ่ยอมรับเพื่อเตือนให้นักเรียน ปฏิบัติตนในทางที่ถูก

ด้านภูมิใจในความเป็นไทยและดำรงไว้ซึ่งความเป็นไทย ได้แก่ การจัดกิจกรรมส่งเสริมและปลูกฝังการอ่านภาษาไทย เพื่อให้นักเรียนรักการอ่านภาษาไทยและใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งสนับสนุนให้นักเรียนนิยมใช้ของไทยและสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นของตนเอง การส่งเสริมให้นักเรียนได้แต่งกายด้วยผ้าไทยสอดคล้องกับความคิดเห็นของแสง จันทร์งาม (อ้างถึงใน กรมการศาสนา, 2534 : 13 – 14) ได้กล่าวถึงการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนดังนี้ ส่งเสริมพฤติกรรมช่วยสังคม โดยครูอธิบายค่านิยมต่างๆ ที่ช่วยสังคม เช่น รักเมืองไทย กินและใช้ของไทย เที่ยวเมืองไทย พยายามนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติและศึกษาเหตุการณ์ในวรรณคดีและประวัติศาสตร์ด้วย นอกจากนี้ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนสนใจและรักในดนตรีและนาฏศิลป์ไทย และครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างกับนักเรียนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกรมวิชาการ (2532 : 55) ดังนี้ วิชาจริยศึกษาอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ซึ่งเป็นการพัฒนาค่านิยม เจตคติ พฤติกรรมและบุคลิกภาพ โดยใช้กิจกรรม จริยศึกษา ศิลปศึกษา พลศึกษา ดนตรีและนาฏศิลป์ ลูกเสือ – เนตรนารีและยุวกาชาด นอกจากนี้ผู้ปกครองต้องดำเนินชีวิตประจำวันให้เป็นแบบอย่างกับลูกโดยการดำรงอยู่ในวิถีชีวิตแบบไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากผลการวิจัยแนวทางพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน โรงเรียนในอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิเศษโลก เขต 3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

จากผลการวิจัยตาราง 4 พบว่าประเด็นด้านความกตัญญูกตเวทิต์ ได้แก่ การปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพ่อแม่ผู้ปกครองและครูอาจารย์ ในด้านนี้สภาพปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าด้านอื่นๆ มาก ($\bar{x} = 3.41$) ซึ่งก็น่าจะบ่งชี้ได้ว่าสภาพปัญหาในด้านนี้น่าจะมีปัญหามากกว่าด้านอื่นๆ หรือมีแนวโน้มที่จะเป็นเป็นปัญหามากในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 6 ที่กำหนดให้ “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม สร้างปัญญาความรู้คู่คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข” และตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาตรฐานด้านคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ โรงเรียนจึงควรจัดให้มีเอกสาร ตำรา และแบบเรียน ที่มีเนื้อหาในด้านการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนไว้ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าอย่างเพียงพอ จัดทำห้องจริยธรรมและจัดวัสดุอุปกรณ์ประกอบและสื่อประกอบต่างๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่

ในการสั่งสอนนักเรียนของครู และเพียงพอต่อความต้องการของนักเรียน นอกจากนี้ครูและ
ผู้ปกครองควรร่วมมือกันในการปลูกฝังจิตสำนึกให้นักเรียนรู้จักการปฏิบัติตามคำสั่งสอนของ
พ่อแม่ผู้ปกครองและครู รวมทั้งควรมีการร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนเกิดความสำนึกใน
พระคุณของพ่อแม่และครู และจัดกิจกรรมที่แสดงให้นักเรียนเห็นถึงคุณและโทษ
ของการไม่เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่และครู ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียน
ประสบความสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ไปใช้ในการ
การปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมต่างๆ และการปรับทัศนคติของครู
นักเรียนและผู้ปกครอง ให้เข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและเสนอแนะแนวทางในการร่วมมือกัน
ระหว่างบ้านและโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ จากนั้น
นำมาทดลองใช้จริงอย่างน้อย 1 ปีการศึกษา ในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนในอำเภอ
พรหมพิราม สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 3 แล้วทำการเก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้ง
เพื่อประเมินว่าแนวทางเหล่านั้นมีประสิทธิผลหรือไม่ และควรมีการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร
เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม
ที่พึงประสงค์